

Riksantikvaren
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Dato: 02.05.2024
Deres ref.: 24/00686-1
Vår ref.: 2024/4595 MAMOEN

KHM - Høring - Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

Kulturhistorisk museum vil først og fremst fokusere på hvordan det arkeologiske kulturminnevernet framgår i bevaringsstrategien for kysten kulturmiljøer. Vi vil peke på noen overordnede problemstillinger, og deretter svare på de konkrete spørsmålene Riksantikvaren har bedt om tilbakemelding på.

Dette er den første av bevaringsstrategiene som er ute på høring. Formålet med strategiene er som det står i invitasjonen til høringen «å ta vare på et mangfold av kulturmiljøer» samt «tilrettelegge for at kulturminner, kulturmiljø og landskap blir bevart og brukt som en ressurs i samfunnsutviklingen. Bevaringsstrategiene skal synliggjøre og utnytte kulturmiljøenes betydning for miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.»

Vi viser til våre tidligere innspill til arbeidet med bevaringsstrategiene av september 2021, desember 2022 og mars 2024 hvor vi særlig har lagt vekt på kunnskapsdimensjonen til arkeologiske kulturminner. Vi ser ikke at våre innspill er godt nok ivaretatt i bevaringsstrategien for kystens kulturmiljøer, noe som kan skyldes at de arkeologiske kulturminnene i liten grad er synliggjort.

Vi minner om formålsparagrafens formuleringer i eksisterende kulturminnelov som vektlegger at en helhetlig miljø- og ressursforvaltning ikke bare kan sees i et nåtidsperspektiv, men som en forvaltning av verdier for generasjonene som kommer etter oss: *Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.* Arkeologiske kulturminner og deres landskapskontekst representerer et unikt og uerstattelig arkiv. De er en erfarings- og kunnskapsbank for nålevende og fremtidige generasjoner.

Derfor mener Kulturhistorisk museum at det må ligge en klar målsetning om å minimere det årlige tapet av kulturminner til grunn for arbeidet med bevaringsstrategier, og ikke kun en målsetning om å bevare et antatt representativt utvalg, slik man til sammenligning kan tolke formuleringen om at *et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på*. Når de arkeologiske kulturminnene i liten grad legges vekt på, blir også mangfoldet av kulturminner fraværende. Det er forståelig at ikke alle typer

Arkeologisk seksjon
Postadr.: Postboks 6762 St.Olavs plass,
0166 OSLO
Kontoradr.: St.Olavs gate 29

Telefon: 22 85 19 00
Telefaks: 22 85 19 38
postmottak@khm.uio.no

Org.nr.: 971 035 854

kulturminner kan inngå i denne typen strategi, og da blir det riktigere å kalle dette bevaringsstrategi for *noen* av kystens kulturmiljøer.

Videre minner vi om at i norsk forvaltning har naturmiljø og kulturmiljø blitt behandlet som en helhet siden opprettelsen av Miljøverndepartementet i 1972. Opplevelsen av kulturminner og kulturmiljøer får en annen dimensjon når naturgitte og klimatiske forutsetninger integreres i fortellingen om dem. En slik helhetsforståelse er avgjørende også for å skape et godt vern og en god ressursforvaltning av miljøverdiene.

Vi ser ikke at denne helheten er tilstrekkelig ivaretatt i foreliggende bevaringsstrategi. Dagens samfunnsutbygging medfører stort tap av kulturminner i mange terrengtyper, og ofte med kortsiktig samfunnsgevinst og stort klimaavtrykk. Flere innenfor naturvernet har den siste tiden slått alarm om de irreversible landskapsinngrep som er foretatt de siste 5-10 år i samfunnsutviklingens navn. Et slikt engasjement burde gjenspeiles i kulturminnevernet, i form av en proaktiv og tydelig vernepolitikk fra kulturminnemyndighetenes side. Arkeologiske kulturminner har et sterkt formelt vern gjennom Kulturminneloven, men i en del tilfeller langt svakere reelt vern. Slik det går fram av «Kulturmiljøforvaltningens prioriterte kunnskapsbehov» (<https://riksantikvaren.no/kunnskapsbehov-hos-kulturmiljoforvaltningen/>) vet vi lite om hvordan vi skal forebygge forringing og tap av kulturminner. Museet mener det er avgjørende med denne type innsikt og at kunnskapsdimensjonen må bli tydeligere vektlagt. Videre må denne kunnskapen på sikt danne grunnlag for utforming og utvikling av konkrete tiltak.

Tilbakemelding på Riksantikvarens spørsmål

1. Avgrensning.

Det er foreslått en geografisk avgrensning av: *“kysten” til i, ved eller i umiddelbar nærhet til saltvann*. Behovet for en avgrensning er forståelig, men det betyr også at man mister den viktige sammenhengen mellom kyst og innland som stadig er viktig i vårt samfunn, men kanskje enda viktigere i forståelsen av de forhistoriske samfunnene. Videre må man i dette perspektivet ikke glemme at steinalderboplasser som var kystnære, i dag kan ligge flere kilometer fra dagens saltvann, eller under vann, og vil være problematisk å inkludere i dagens kystmiljø.

2. Deltemaer.

Sjøveien: I innledningen til deltemaet vises det til at det har stor tidsdybde og strekker seg tilbake til den tidligste bosettingen. I deltemaet velger man å fokusere på følgende kulturmiljøer: uthavner, handelssteder, post og anløpssteder for kystbåtene. I de to første kulturmiljøene er det potensiale for å inkludere arkeologiske og marin-arkeologiske lokaliteter. Det store problemet med dette, og som også blir nevnt, har vi lite kunnskap om disse kulturmiljøene. Dette gjelder særlig de arkeologiske lokalitetene og omfanget av dem. Dette problemet adresseres ikke, og strategien fokuserer derfor videre på synlige bygg og konstruksjoner fra nyere tid. Her bør det i mye større grad fokuseres på å skaffe tilveie mer kunnskap om de aktuelle arkeologiske kulturminnene. Deretter kan det utformes bevaringsstrategier for disse. Videre savner vi en åpenbar arkeologisk

kategori her, og det er de mange gravminnene i form av gravhauger og gravrøyser som finnes langs hele kysten. Disse er særlig truet av klimaendringene, men også av menneskelig aktivitet.

Naustet – der vi går i land: Her er det også en utfordring at vi ikke har nok kunnskap, og da om de forhistoriske naustene og omfanget av disse. Kunnskapsdimensjonen må vektlegges i større grad. Slike lokaliteter er også særlig truet av klimaendringene, men vi må vite mye mer om disse før bevaringsstrategier kan utarbeides.

Ferie og friluftsliv langs kysten: Slik dette temaet er foreslått synes de arkeologiske kulturminnene å være irrelevante, da det fokuseres på stående bygninger. Vi vil peke på at utbyggingspresset knyttet til ferie og fritidsboliger er svært høyt, og dette nesten alltid påvirker arkeologiske kulturminner. Innenfor dette deltemaet bør man også utvide horisonten, slik at man ser nyere tids kulturminner sammen med de arkeologiske kulturminnene som ofte ligger like ved fritidsboligene. Kulturmiljøbegrepet må her utvides.

Med hilsen

Marianne Moen
avdelingsleder

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.